

MOURAVIEV, S. N., *Heraclitea. Édition critique complète des témoignages sur la vie et l'oeuvre d'Héraclite d'Éphèse*. Troisième partie: *Recensio*. 2. *Placita Heraclitea*. Textes, traduction et commentaire: *Héraclite d'Éphèse. Les vestiges*. 2. *Thèses et doctrines attribuées à Héraclite par les Anciens*. Academia Verlag, Sankt Augustin, 2008. XXI + pp. 195 + Indices, Addendorum synopsis et Corrigenda nova, pp. 198-228.

Како што во насловот веќе е истакнато, оваа книга претставува втор дел од обемната едиција што авторот Сергеј Муравјов ја посвети на делото и животот на Хераклит од Ефес чие издавање (почнувајќи од 1999 г.) влегува веќе во втората деценија. Во издание на реномираниот издавач ACADEMIA VERLAG од Sankt Augustin, Германија, кој покажа вонреден усет за високите вредности во областа на античката философија, досега веќе се објавени четири книги од тематската целина под наслов *Traditio* (во која се опфатени комплетните извори за Хераклит од Антика до Средновековието), а во тек е издавањето на книгите од втората тематска целина под наслов *Recensio*. Од оваа целина објавени се книгите под наслов *Memoria Heraclitea* (2003 г.) која ги содржи текстовите за животот, смртта и книгата на Хераклит, како и две книги под заеднички наслов *Fragmenta Heraclitea*, од кои едната со поднаслов *Le langage de l'Obscur* (2002 г.) претставува увод во поетскиот свет на фрагментите, а другата со поднаслов *Les textes pertinents* (2006 г.) го донесува оригиналниот текст и преводот на фрагментите на француски, англиски и руски јазик.

Согласно со востановениот образец на изданието *Heraclitea*, С. Муравјов начелно (стр. XI) укажува на посебностите во истражувањето и презентацијата на материјалот од книгата *Recensio: Placita* што е предмет на овој приказ. Прво, изданието нема строг селективен карактер, па оттаму не се отфрла ни едно сведоштво кое ги задволува елементарните критериуми на веродостојност на доксографскиот материјал, компетентност на изворот и уникатност (неповторување) на дадениот став на некој автор. Следствено на овој слободен приод, бројот на сведоштвата е поголем во однос на претходните критички изданија (во однос на Дилс или Мондолфо-Таран) и на идниот истражувач на Хераклит му овозможува многу поширок увид во материјата. Во тој поглед, авторот нагласува: првична намена на книгата е да послужи како орудие за работа на истражувачите, како една комплетна збирка на сите философски ставови што му се припишуваат на Хераклит. Целта е не да се направи авторска критичка селекција туку да се понуди дело во кое ќе биде запазено и собрано во едно сето она што се однесува на Хераклит, а може да биде корисно и содржи минимум веродостојност чијашто проверка би била предмет на некои идни проучувања.

Книгата е поделена на два дела. Под А (стр. 1-134) се објавени сите мислења и ставови (автентични, но и сомнителни, па дури и лажни) на разни автори од Антика кои на некој начин се однесуваат на учењето на Хераклит, но не можат да се прифатат како директен цитат од неговата книга. Под В (стр. 135-195) се изложени белешките и коментарите на авторот Муравјов кои се однесуваат на автентичноста, точноста и можната интерпетација на текстовите дадени во делот А.

Начинот на излагање на материјалот во делот А следи стандарден образец. Тука станува збор за вкупно 241 доксографска тематска единица. Целото тоа разнородно градиво е средено според содржината, согласно со вообичаената презентација на учењето на Хераклит. Колку за пример, се редат сведоштвата од областа на физиката односно космологијата, за душата, спознанието, етиката, хармонија на спротивностите и посебно, за т. н. флукс теорија (вечното течение на нештата). Внатрешната структура на излагањето на секое од овие сведоштва (доксографска тематска единица) е следнава: прво се дава бројот на сведоштвото (со предзнак D кој би одговарал на предзнакот A или C кај Дилс), потоа доаѓа кусата содржина на сведоштвото на француски, па истата формула на грчки зад што следи презентација на целото сведоштво во контекст и на крајот, но не и задолжително, доаѓаат *реминисценции* (можно сведоштво на иста тема од некој подоцнежен автор) и *прейходници* т. е. можни извори што и самиот Хераклит ги користел при формулирање на својот став.

Секако, овој дел (A) е носечката порака и вредност на книгата, меѓутоа, посебен интерес предизвикува вториот дел (B) каде што доаѓа до израз критичкиот став на авторот Муравјов спрема напред изложениот материјал. Имено, тука, под насловот *Критички забелешки*, наидуваме на корисни информации за пренесувањето на сведоштвата низ вековите и тоа особено ако тоа остава траги во однос на инкоherentноста, контрадикциите или анахронизмите во текстот. И овде, авторот строго внимава да не се наложи со свој личен став и интерпретација, а во полза на објективноста на излагањето.

Во заклучокот на овој кус информативен преглед би додале дека и оваа книга на уважениот истражувач на Хераклит, Сергеј Муравјов, ги носи белезите на дело со високо ниво на акрибија, совесност и компетентност.

Свесни за огромните напори и саможртви што ги изискува еден ваков проект, ќе си дозволиме да му посакаме на авторот да смогне сили да го заврши своето дело кое, сега е веќе несомнено, со своето значење останува вонредно корисна и неодминлива литература за секое идно истражување на Хераклитовата мисла.

Витомир Миџевски
Филозофски факултет, Скопје